

Research Paper

Phenomenology of Lived Experience of Convicted Women in the Employment Workshop of Tehran Women's Prison

Ahmad Rahro Khajeh ^{1*}, Feizullah Norouzi², Talieh Khademian ³, Zahrasadat Moshir Estekharez⁴

1. Ph.D. in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, North Tehran Branch, Azad University, Tehran, Iran

2. Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, North Tehran Branch, Azad University, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, North Tehran Branch, Azad University, Tehran, Iran

4. Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, North Tehran Branch, Azad University, Tehran, Iran

Received: 2021/06/07

Revised: 2021/12/26

Accepted: 2022/01/04

Use your device to scan and read the article online

DOI:

[10.30495/jzvi.2024.27713.3592](https://doi.org/10.30495/jzvi.2024.27713.3592)

Keywords:

lived experience, re-socialization, women prisoners, employment and vocational training

Abstract

Introduction: This study was designed to sociologically analyze the narratives of female prisoners working in vocational training and employment units of Tehran Women's Prison.

Methods: The method of this research is a qualitative phenomenological study that was performed using a semi-structured interview. The samples include 16 women who were convicted and were in prison during the months of October to March 2017, which was obtained by using theoretical saturation in determining the sample size and snowball sampling method. Narrative analysis was used to analyze the data obtained from in-depth interviews.

Findings: The findings show that female prisoners mentioned the most important motivation for attending employment units with categories such as avoiding the uniformity of attendance in the rooms and daily discipline, using benefits such as visits, telephone calls, and leave. Therefore, it can be stated that in order to resocialize female prisoners, paying attention to the talents and creativity of prisoners and generally designing programs from the bottom up and paying wages according to the labor law and ensuring the support of the government after the release of categories and There are topics that are neglected according to the respondents during the employment of prisoners.

Citation: Rahro Khajeh A, Norouzi F, Khademian T, Moshir Estekharez Z. Phenomenology of lived experience of convicted women in the employment workshop of Tehran Women's Prison. Quarterly Journal of Women and Society. 2024; 15 (58): 79-96.

*Corresponding author: Ahmad Rahro Khajeh

Address: Ph.D. in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, North Tehran Branch, Azad University, Tehran, Iran.

Tell: 09122997164

Email: a.rahro744@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

Considering the different approaches in criminology, it seems that the phenomenology of crime and human punishment is a significant subject and approach in sociological research, which is divided into criminological theories in the category of cultural criminology and in the division of theories sociology is classified in the category of cultural studies, but the combination of these two fields of study and research is very obvious.

The commission of a crime by women and their subsequent imprisonment, given the unique circumstances and characteristics of women in society and their place in the family and their relationship with children, may create more problems when returning to society. This has created a lot of worries for women when entering society and continuing the normal process of life. However, despite the changes in the population rate of women prisoners, researchers and thinkers in the field of social issues and criminology have paid less attention to women's crimes, especially the issues and problems related to them when returning to society.

In the present study, we intend to study the phenomenon of crime and punishment and how to re-socialize criminals in a natural way by using a method of qualitative analysis and examining the lived experience of prisoners. It should be noted that phenomenology emphasizes the world of life and the study of lived experience in relation to the shaped world, which is lived, seeks to establish a new connection with the original experience so that it can be re-read and looked at and thus can understand the reality of this experience, a way that has never been experienced before. Therefore, in this article, the main issue is that "what is the meaning of the experience of women prisoners about vocational training and employment in prisons" related units of the women prison in Shahr-e- Rey, Tehran?

Methods

The present study is applied in terms of purpose and phenomenological approach in

terms of implementation method. The population of this study consists of female prisoners of the Women's prison in Shahr-e-Rey, Tehran. At the time of the investigation, 950 people were present in this prison. From this statistical population, the sample size of 16 people was determined using purposive sampling method. Data were collected using interviews. The researcher uses the narrative analysis technique as one of the qualitative research methods to analyze the research topic. In this technique, using interview tools. To record the professional narratives of prisoners before entering the prison and during the commission of the crime and while enduring imprisonment, as well as during vocational training and their employment, the researchers extracted and summarized the categories and the main and pivotal themes.

Findings

The findings of the present study, by extracting the most important categories and topics in the interviews that are related to the moods, feelings and perceptions of prisoners from the time of detention and entry into prison to the stage of transfer to vocational training and employment units, entitled (experiences of prisoner from detention to training skills and employment) are offered.

Part 1: Categories extracted from the experience of women prisoners from vocational training and employment in prison

- A) Prioritize the needs of prisoners
- B) Value for quality, how to spend useful time in a ward environment and employment environment
- C) The feeling of returning after release or the feeling of returning to the social environment after imprisonment
- D) Motivation to attend employment wards

Part 2: Categories extracted from evaluation and judgment about employment and vocational training programs

- A- Features of vocational training courses
- B- Reasons for satisfaction with employment and vocational training
- C- Reasons for dissatisfaction with employment

Part 3: Concerns about returning to society

- A. Concerns, problems and personal and

family barriers after release

B- Different and distinct prison effects

C. The Impact of Prisoner Concerns on Vocational Training and Employment Programs

C) General criticism of the society and distrust of the court

D) The paradoxical effects of being labeled as prisoner, Concern or indifference to the offender and being imprisoned

E) Prospects and feelings of prisoners

Discussion

The findings presented in this study are based on in-depth qualitative interviews and the narrative of people's lives, on which the stages and process of reconstruction can be identified. Today, the use of life history data is one of the ways to collect information related to crime investigation. Today, the use of life history data is one of the ways to collect information related to crime investigation. In fact, the purpose of such studies is to obtain a rich record of the variable personal choices of offenders and their life experiences during their lifetime. These studies also help us understand how specific individuals are both empowered and limited by their position in society. Therefore, in-depth interviews have been conducted as a way to further investigate the critical life events, the beginning or continuation of the crime, and at the same time the return to society and life after imprisonment. However, the relationships between categories are not cause and effect, and it cannot be said that every event is necessarily a consequence and effect of specific circumstances. Also, due to the quality of the research, the present study does not intend to generalize the findings and results, although in all stages of research and reporting to increase the validity of the research, confirm the exploratory categories and reduce the ambiguity of personal interpretation of the data, the results of other investigations have been cited and prisoner narratives have been quoted.

Conclusion

The summary of the findings shows that female prisoners mentioned the most

important motivation for attending employment units as avoiding the monotony of attending rooms and daily discipline, using benefits such as visits and telephone calls and leave. In conclusion, this study states that in order to re-socialize female prisoners, pay attention to the talents and creativity of prisoners and generally design programs from the bottom up and pay wages according to labor law and ensure government support after release, There are topics that are ignored by the respondents during the employment of prisoners.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All participants in the study participated in the study by filling out a consent form, and the researchers assured them that the results of the research were confidential.

Funding

All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is an excerpt from a Doctoral Thesis. The First author is the first Supervisor; the second author is a Ph.D. student of Sociology and the responsible author; the third author is the second supervisor and the fourth author is the dissertation consultant.

Conflicts of interest

This research is not in conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

پدیدارشناسی تجربه زیسته زنان محکوم در کارگاه اشتغال ندامتگاه زنان تهران

احمد راهرو خواجه^{۱*}، فیض الله نوروزی^۲، طلبعه خادمیان^۳، زهراسادات مشیر استخاره^۴

۱. دکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، تهران، ایران
۲. استادیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، تهران، ایران
۳. استادیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، تهران، ایران
۴. استادیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، تهران، ایران

چکیده

هدف: حرفه آموزشی و اشتغال به کار مجرمان یکی از برنامه‌های پرکاربرد در زندان‌ها به منظور بازاجتماعی کردن و اصلاح و تربیت محسوب می‌شود. هدف این پژوهش، تحلیل جامعه‌شناختی روایت‌های زندانیان زن شاغل در واحدهای حرفه آموزشی و اشتغال زندان زنان تهران می‌باشد.

روش: روش این پژوهش، مطالعه‌ای کیفی از نوع پدیدارشناسی است که با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته اجرا شد. نمونه پژوهش شامل ۱۶ نفر از زنانی است که طی ماه‌های مهر تا اسفند ۱۳۹۸ محکوم و در زندان حضور داشته‌اند که با به‌کارگیری اشباع نظری در تعیین حجم نمونه و به روش نمونه‌گیری گلوله برفی به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های عمیق از تحلیل روایت بهره جسته شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که زندانیان زن مهم‌ترین انگیزه حضور در واحدهای اشتغال را بیشتر با مقولاتی چون دوری از یکنواختی حضور در اتاق‌ها و انضباط روزانه، استفاده از مزایایی چون ملاقات و تلفن و مرخصی ذکر کرده‌اند. بنابراین، می‌توان بیان کرد که به منظور بازاجتماعی کردن زندانیان زن، توجه به استعداد و خلاقیت‌های زندانیان و به‌طور کلی طراحی برنامه‌ها از پایین به بالا و پرداخت دستمزد مطابق قانون کار و اطمینان از پشتیبانی و حمایت دولت پس از آزادی مقولات و مضامینی هستند که از نظر پاسخگویان در زمان اشتغال زندانیان، مورد غفلت قرار می‌گیرد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۷

تاریخ داوری: ۱۴۰۰/۱۰/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۴

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

[10.30495/jzv.2024.27713.3592](https://doi.org/10.30495/jzv.2024.27713.3592)

واژه‌های کلیدی:

تجربه زیسته، بازاجتماعی کردن، زنان زندان، اشتغال و حرفه آموزشی

* نویسنده مسئول: احمد راهرو خواجه

نشانی: دکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد تهران شمال، تهران، ایران

تلفن: ۰۹۱۲۲۹۹۷۱۶۴

پست الکترونیکی: a.rahro744@yahoo.com

مقدمه

جرم و مجازات به عنوان مفاهیمی محسوب می‌شوند که همواره توجه اندیشمندان حوزه‌های مختلف علمی، دانشگاهی و نیز سیاست‌مداران و به طور کلی حکومت‌ها را به خود جلب کرده است. در اکثر پژوهش‌های مرتبط با بررسی جرم و آسیب‌های اجتماعی، ما شاهد این سؤال اساسی هستیم که رفتار انحرافی و کجروی اجتماعی تابع و مرتبط با چه عوامل و شرایطی است. این موضوع اندیشمندان مختلفی را با رهیافت‌هایی همچون زیست‌شناختی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی به بررسی و پژوهش سوق داده است. در این میان تبیین‌های جامعه-شناختی کجروی به سه بعد اساسی تأکید دارند: ۱. ساخت اجتماعی فراگیری که فرد درون آن قرار گرفته است. ۲. شرایط و موقعیت‌های اجتماعی منحصر به فردی که درون آن قرار گرفته است. ۳. شرایط و موقعیت‌های اجتماعی که فرد با آن مواجه می‌شود و گروه‌های خودی که فرد به آنها وابستگی دارد (۱).

با توجه به رویکردهای مختلف ذکر شده، به نظر می‌رسد پدیدارشناسی جرم و مجازات انسان‌ها، موضوع و رویکردی قابل توجه در پژوهش‌های جامعه‌شناختی باشد که در تقسیم‌بندی نظریه‌های جرم‌شناسی در مقوله جرم‌شناسی فرهنگی و در تقسیم‌بندی نظریه‌های جامعه‌شناسی در مقوله مطالعات فرهنگی طبقه‌بندی می‌شوند که البته توأمی و تداخل این دو حوزه مطالعاتی و پژوهشی بسیار مشهود می‌باشد.

در بیان نظریه‌های کلان و کلاسیک در حوزه‌های جامعه‌شناسی و جرم‌شناسی، نظریه‌هایی همچون آنومی رابرت مرتن، یادگیری اجتماعی آلبرت بندورا، پیوند افتراقی ادوین ساترلند، برجسب زنی هوارد بکرو خرده فرهنگ بزهکاری آلبرت کوهن و دیگران به تبیین و روابط میان انواع آسیب‌های اجتماعی و عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کلان در جوامع پرداخته و نظریه‌های مسلطی را ارائه نموده‌اند. تحقیقات انجام شده در کشورهای غربی در رابطه با مسئله جرایم زنان، بعضاً به این نتیجه رسیده‌اند که نرخ جرایم زنان در طی سال‌های متمادی دچار تغییرات و تحولات زیادی شده و در واقع تعداد مطلق آن با افزایش معناداری مواجه بوده و همراه با فرایند توسعه، نسبت جرم زنان در کل جرایم افزایش یافته است (۲).

بنابراین این مسئله موجب شده تا توجه جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان بیش از گذشته به سوی جرایم زنان و ابعاد و جنبه‌های آشکار و پنهان جرایم آنان جلب شود. نتایج برخی تحقیقات نظیر بالکان و برگر (۳) نشان می‌دهد تغییرات و تحولات ساختاری جوامع در دهه‌های معاصر، حضور و مشارکت زنان در عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی و گسترش سبک‌های نوین و مدرن زندگی زنان در مجموع می‌تواند عوامل موثر در این افزایش باشد.

در کشور ایران از دهه ۱۳۴۰، با گسترش حضور زنان در جامعه و ورود آنان به عرصه‌های اجتماعی اقتصادی و افزایش سطح تحصیلات و اشتغال زنان و در پی آن بالا رفتن سطح آگاهی آنان و سهم خواهی هر چه بیشتر زنان از امکانات و فرصت‌های اجتماعی، سیاسی اقتصادی و فرهنگی، همچون سایر کشورهای جهان دچار تغییرات و تحولات ساختاری و به دنبال آن افزایش تعداد مجرمان زن شده است، در اینجا ذکر این نکته ضروری است که از یک سو افزایش نرخ جرم و غفلت از

عواقب و پیامدهای ناشی از حضور زنان در زندان و از سوی دیگر، عدم توجه به برنامه‌های بازپروری و بازگشت به جامعه، انگ زدایی و کاهش تبعات برجسب مجرمیت، می‌تواند موجب تکرار جرم و افزایش نرخ بزهکاری در جامعه شود و در نهایت صدمات جبران‌ناپذیری را بر پیکره جامعه وارد سازد.

اگرچه زنان به مراتب کمتر از مردان به زندان محکوم می‌شوند، با این حال یافته‌های تحقیقات اخیر حاکی از روند روبه رشد و فزاینده نرخ به زندان افتادن زنان در مقایسه با مردان است. چنان که از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۱ تعداد زندانیان مرد در برخی کشورهای غربی نظیر آمریکا ۸۰ درصد رشد داشته، این در حالی است که در همین فاصله جمعیت زنان زندانی ۱۱۴ درصد رشد داشته است (۴).

زندانی شدن زنان با توجه به شرایط و ویژگی‌هایی منحصر به فرد زنان در جامعه و جایگاه آنها در خانواده و ارتباطشان با کودکان، ممکن است با مسائل و مشکلات بیشتری نیز در هنگام بازگشت به جامعه مواجه شوند و این امر نگرانی‌های زیادی را برای زنان در هنگام ورود به جامعه و ادامه‌ی روند عادی زندگی به‌وجود آورده است. با این حال علی‌رغم تغییرات به‌وجود آمده در نرخ جمعیت زنان زندانی، محققین و اندیشمندان حوزه مسائل اجتماعی و جرم‌شناسی کمتر به جرایم زنان، به‌ویژه مسائل و مشکلات مربوط به آنان در هنگام بازگشت به جامعه پرداخته‌اند. غفلت از این امر می‌تواند موجب افزایش نرخ بزهکاری مجدد و بازگشت به زندان از یکسو و گسترش آسیب‌های اجتماعی از سوی دیگر شود. چنان که لونگان و لوین (۵) در تحقیقات خود بدین نتیجه دست یافتند که در حدود نیمی از زنان زندانی در آمریکا ظرف مدت سه سال پس از آزادی، مجدداً دستگیر شده و بیش از ۴۰ درصد آنان به زندان بازگردانده می‌شوند. در ایران نرخ بازگشت به زندان در طی یکسال نخست پس از آزادی، نزدیک به ۳۰ درصد است (۶).

با توجه به این مساله درصدی از زندانیان آزاد شده، طی یک سال پس از آزادی شان مرتکب جراتمی می‌شوند که موجب بازگشت مجدد آنان به زندان و در نتیجه تحمیل هزینه‌های مربوط به نگهداریشان در زندان می‌شود. این در حالی است که با توجه به علل بنیادین برپایی زندان‌ها و اهداف زندان مبنی بر بازپروری و بازسازی فرد مجرم، جامعه و اعضای خانواده انتظار دارند که پس از آزادی از زندان با فردی اصلاح شده در ارتباط باشند که این مسئله می‌تواند با توجه به پیچیدگی‌های علل جرایم زنان و همچنین مواجهه جامعه با زنان مجرم، واکنش‌ها و عکس‌العمل‌های شدیدتری نیز همراه باشد.

بر همین اساس و با در نظر گرفتن این موضوع که طی دهه‌های اخیر، بر اساس مبانی فلسفی مجازات‌ها، در واکنش به پیدایش جرایم اهدافی همچون بازدارندگی، اصلاح و تربیت، و نیز انواع پیشگیری و بازپروری و بازسازی و جامعه‌پذیری و باز اجتماعی شدن مجرمان مورد نظر و دقت صاحب نظران حوزه‌های علمی در طول دهه‌های اخیر بوده و هست (۷).

در همین راستا، یکی از مباحث مهم در خصوص بازپذیری (باز اجتماعی شدن) مجرمان این گزاره می‌باشد که شکوفا کردن استعدادها و آموختن شغل و مهارت‌های متناسب با توانایی‌های افراد، موجب اصلاح و درمان بزهکاران می‌گردد (۸). این مفهوم یکی از مهم‌ترین فنون و روش‌های

آنچه که در این میان حائز اهمیت است کشف معانی کنش‌ها و حالات و احساسات در دنیای مجرمان است. نظریه‌های استخراج شده از پدیدارشناسی جرم و جنایت، با پرداختن به جنبه‌های متمایزکننده نظریه‌های پدیدارشناختی جرم با سایر معرفت‌شناسی‌ها می‌پردازد که از جمله می‌توان به شیوه‌های کاری نظریه‌پردازانی چون گافمن، بکر، شاو و مک‌کی اشاره کرد. همچنین جرم‌شناسی محکومان به عنوان یکی از رشته‌های نوین پژوهش در جرم‌شناسی، با روش کیفی قوم-نگارانه اقدام می‌نماید قوم‌نگاری به عنوان روشی که مبتنی بر بیان و توصیف پدیده‌ها به زبان قومی است که درباره آنها پژوهش می‌شود. لذا از زبان زندانی به توصیف زندان و پدیده بزهکاری پرداختن، ویژگی مهم روش جرم‌شناسی محکومان است یعنی قوم‌نگاری، بر روش کیفی تمرکز دارد که برای تحقق اهداف این روش، تعامل با زندانیان و در نظر گرفتن چشم‌اندازی از درون زندان ضروری است (۱۳).

بنا بر نظر جرم‌شناسان فرهنگی، جرم اینگونه تعریف می‌گردد: جرم یک فعالیت یا یک واقعیت انسانی است که از نظر ماهیت فرهنگی، محصول نظم اجتماعی به حساب می‌آید نظمی که همه ما در هر لحظه تاریخی در آن زندگی می‌کنیم. به عبارت دیگر جرم دربرگیرنده تجربیات و رفتارهای زندگی روزمره تمام اعضای جامعه است (۱۴). از آنجا که کسانی که مرتکب جرم می‌شوند، در اکثر موارد فرصت‌های بسیاری را از حیث کار، تحصیل و موقعیت‌های اجتماعی از دست می‌دهند، و این مسئله تأثیر بسیار نامطلوبی در زندگی آینده آنان خواهد گذاشت. این در حالی است که هزینه ارتکاب جرم برای زنان، به علت نقش و جایگاه‌شان در خانواده و جامعه، مضاعف است و در بسیاری از مواقع موجب طرد خانوادگی و اجتماعی آنان و از دست دادن سرمایه-های اجتماعی-اقتصادی در آنها می‌شود (۴).

دولت و سازمان زندان‌ها سالانه برنامه‌ها و دوره‌های مهارتی را درباره روند اجتماعی شدن در داخل زندان منتشر می‌کنند، اما افرادی که در میانه این روند هستند (زندانیان) تلاش دولت برای تغییر برخی رفتارهای مجرمانه را چگونه تجربه می‌کنند. در خصوص شرح مفهوم اصلی این پژوهش یعنی چیستی بازپذیرسازی اجتماعی نیز باید اذعان نمود که منظور از بازپذیری، فرایند سازگاری روانشناختی و اجتماعی یک فرد در محیط اجتماعی خاص خود، در قلمرو پیشگیری از جرم و عدالت کیفری است و هدف برنامه‌های بازپذیری اجتماعی ممانعت از ارتکاب جرم و کاهش خطر تکرار از جانب گروه معارض قانون می‌باشد (۱۵).

مجرمان به دلایل مختلف مرتکب جرم می‌شوند و با جرایم مختلف به منظور اجرای مجازات راهی زندان می‌شوند، اما صرف مجازات کافی نبوده، چرا که فرد پس از طی حبس، بازگشت مجدد به محیط اجتماعی خواهد داشت. لذا جامعه باید در کمک به بازگشت موفق مجرمان به عنوان اشخاصی عادی به صحنه جرم و موفقیت در دستیابی به مشاغل تلاش نمایند در این راستا در کشورهای مختلف و از جمله ایران، سازمان فنی و حرفه‌ای بر آن شده است تا با اشاعه فرهنگ کار و توانمندسازی مهارتی افراد از میزان ارتکاب جرم بکاهد (۱۶).

پورقهرمانی و استادی (۱۳۹۶) با عنوان پژوهشی تأثیر اشتغال و حرفه‌آموزی زندانیان بر کاهش گرایش به تکرار جرم (مطالعه موردی

اصلاح و درمان محکومان در محیط‌های زندان می‌باشد که فروزی چون (قابلیت آموختن و تغییر محکومان) و (برخورداری محکومان از سطوح قابل اعتنائی از تفکر، اندیشه و توان اقدام) مبتنی بوده و بی‌آنکه تمرکز خود را بر مؤلفه‌هایی چون شناسایی و کنترل انگیزش‌های نا هشیار و یا تغییر و تحول در ساختار شخصیتی محکومان معطوف دارد، فقط به دنبال توانمندسازی محکومان برای استقبال از کار و فعالیت در زندان و قرار گرفتن آنها بر امواجی از زندگی عادی و مشابه با دنیای خارج می‌باشد (۹).

یکی از مهمترین ادعاهای جامعه‌شناسان کلاسیکی همچون دورکیم و مارکس و ادامه‌دهندگان سنت‌های نظری آنها این می‌باشد که جامعه و ابعاد مختلف آن پدیده‌ای عینی، جبری و بیرونی می‌باشند که مستقل از افراد وجود دارند و افراد جامعه تحت تأثیر و کنترل آن‌ها شکل می‌گیرند و جامعه‌پذیر می‌شوند. این ادعا، امروزه توسط رویکردهای پدیدارشناسی به چالش کشیده شده و مورد انتقاد جدی قرار گرفته است. پدیدارشناسان نشان داده‌اند که هیچ جامعه پیشینی که فرد به درون آن پرتاب شود و جامعه‌پذیر گردد وجود ندارد. جامعه یک امر سیال و زنده است که دائماً در کنش مردم و در زبان مردم خلق می‌شود و شکل می‌گیرد. جامعه و ابعاد مختلف آن پدیده‌ای روایتی-کنشی هستند که در جهان زبان و تجربه‌ها خلق می‌شوند. اگر این شکاف نظری را بپذیریم، آنگاه می‌توانیم از منظر همین شکاف به تحلیل و ارزیابی پدیده‌های مختلف اجتماعی بپردازیم (۱۰).

امروزه مجازات حبس و سلب آزادی، جایگزین شیوه‌های پیشینی شده و به همین دلیل در دوران معاصر بر اهمیت زندان‌ها و نقش آنها در مجازات و پیشگیری از جرم افزوده شده است. وجود مجازاتی در قالب حبس و زندانی کردن مجرم از دو طریق باعث پیشگیری از وقوع جرم می‌شود. نخست مجرم را از جامعه دور نگه می‌دارد و احتمال ارتکاب مجدد جرم را کاهش می‌دهد. دوم، زندان سبب می‌شود که افراد پیش یا هنگام ارتکاب جرم نسبت به عواقب آن حساب‌گری نمایند و از ترس عقوبت، از انجام آن عمل منصرف شوند. بنابراین با توجه به کارکردهای زندان، افراد جامعه و اعضای خانواده‌ی فرد زندانی، انتظار دارند بعد از آزادی از زندان با یک انسان درستکار و اصلاح‌شده رو به رو شدند. این در حالی است که در بسیاری از مواقع با زندانی شدن یک فرد نه تنها آثار سوء، حادث می‌شود بلکه افراد و گروه‌های مختلفی از این امر متاثر می‌شوند. اولین فردی که زندان بر او اثر منفی داشته، خود زندانی است و در مراحل بعدی خانواده و جامعه از این امر متاثر می‌گردند (۱۱).

جرم‌شناسی فرهنگی و جرم‌شناسی محکومان که به عنوان رویکردهای جدید پژوهش در حوزه جرم و مجازات شناخته می‌شوند با تاسی از رویکرد پدیدارشناسی سعی در کشف واقعیت جرم در جوامع مختلف دارند پدیدارشناسی رفتار انحرافی با دوری از سلطه شیوه‌ها و نظریات سنتی جرم‌شناسی و پژوهش در جرم، به دنبال یکی از شیوه‌های تحقیق کیفی یعنی پدیدارشناسی جرم و انحراف است به طوریکه با بررسی تجربه زیسته مجرمان به پدیدارشناسی جرم می‌پردازد (۱۲).

۳۸ نفر معادل ۱۸ درصد در راستای قبل از زندانشان آموزش دیده بودند و ۱۵۷ نفر معادل ۷۵ درصد آموزش‌های گذرانده شده در زندان در راستای شغل قبل از زندانشان نبوده است (۱۴).

سیواج (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان شوک‌های بیکاری برای افراد در حاشیه: بررسی اثرات تکرار جرم، به این نتیجه رسید که بیکاری در زندانیان آزادشده، منجر به افزایش تمایل به سمت جرائم خواهد شد. در این پژوهش، متغیرهای اقتصادی، به‌عنوان مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های تکرار جرم در ایالت‌های آمریکا شناخته شدند (۲۰).
بالس، کلارک و اسکاکس (۲۰۱۶) در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی اثر برنامه‌های اشتغال در زندانیان پس از آزادی در زندان‌های فلوریدا دریافتند که برنامه‌های آموزشی اشتغال اثر مثبتی بر کاهش جرم و بازگشت مجدد زندانیان به زندان دارد و علاوه بر این می‌تواند باعث بهبود ایجاد شغلی در زندانیان گردد (۲۱).

ژیل و ویلسون (۲۰۱۶) در پژوهشی تحت عنوان بهبود موفقیت برنامه‌های عدم بازگشت در زندانیان آمریکا، دریافتند که آموزش‌های شغلی و حرفه‌ای باعث کاهش بازگشت زندانیان به زندان می‌شود (۲۲).
والنتین و ریکوردس (۲۰۱۵) در پژوهشی تحت عنوان اثر آموزش‌های شغلی بر زندانیان: تأثیر اشتغال و عدم تکرار جرم پس از آزادی در زندان‌های ۲۴ کشور اروپایی نشان دادند که آموزش برنامه‌های حرفه‌آموزی و اشتغال در زندان باعث کاهش تکرار جرم در زندانیان آزاد شده می‌شود (۲۳).

از دیگر پژوهش‌های انجام شده خارجی، می‌توان به کارهایی که توسط پتی و کروث (۲۰۱۲)، راجرز و کریگ (۱۹۹۳) و استفان اولیویه (۲۰۱۰) انجام شده اشاره کرد. نتایج این پژوهش‌ها نشان داد که اجرای موفق آموزش‌های فنی و حرفه‌ای یک هدف آماده‌سازی زندانیان برای نقش مولد و بازگشت موفق به جامعه است. در واقع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای سیاستی بر کاهش جرم است که دارای منافع اجتماعی قابل توجهی است (۲۴).

جکسون (۲۰۱۵) در پژوهشی تحت عنوان کاهش تکرار جرم: توان‌بخشی و یکپارچه‌سازی از طریق اشتغال در میان زندانیان انگلستان نشان داد که ۶۸ درصد از زندانیان آزادشده که از طریق تسهیلات و گرفتن وام‌های اشتغال‌زایی به کار مشغول شده‌اند تکرار جرم در آن‌ها کاهش یافته است (۲۵).

مک دونالد و همکاران (۲۰۲۰) پژوهشی تحت عنوان پیمایش اشتغال پذیری از پایین به بالا برای توسعه مسیرهای حرفه‌ای مورد نیاز جوانان محروم انجام داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که چگونه روایت‌های اشتغال‌پذیری حاکم در سیاست‌های آموزش و اشتغال با چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و بازار کار، تطابق ندارد طوری که کارجویان محروم با توجه به مفاهیم مسیر حرفه‌ای و تناسب بین فرد و بازار کار با این چالش‌ها مواجه هستند. پاسخ‌های سیاستی نیازمند احتساب تجارب متنوع از پایین به بالا و شرایط گروه‌های مختلف جوانان است (۲۶).

کاله و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی تحت عنوان آموزش مهارت‌آموزی زندان و بازگشت به حبس زندانیان سابق را در کشور استرالیا انجام داده‌اند. به طور کلی نتایج نشان می‌دهد که شرکت در آموزش حرفه‌ای

زندان (تبریز)، انجام دادند. هدف پژوهش حاضر بررسی اشتغال و حرفه‌آموزی زندانیان بر کاهش تکرار جرم، گرایش به بازگشت، انگیزه اشتغال و احساس پذیرش اجتماعی در زندان مرکزی تبریز بود. نتایج پژوهش نشان داد که میزان گرایش به تکرار جرم و گرایش به بازگشت در بین زندانیان شاغل کم‌تر از زندانیان عادی بود، همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود که، میزان انگیزه اشتغال و احساس پذیرش اجتماعی در بین زندانیان شاغل بیشتر از زندانیان عادی بود. نتایج در حالت کلی نشان‌دهنده این بود که مهارت و حرفه‌آموزی زندانیان در زندان به واسطه هیجان‌انگیزی از قبیل انگیزه اشتغال و احساس مقبولیت اجتماعی، میزان گرایش‌ها به جرم و بازگشت به زندان را کاهش می‌دهد (۱۷).

رازانی در پژوهشی تحت عنوان ضرورت بازنگری در آموزش‌های مهارت‌های شغلی در زندان‌ها معتقد است یکی از ابزارهای اصلاحی سازمان زندان‌ها در زمان حبس زندانیان، برگزاری دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی است اما هدایت زندانیان به سمت آموزش مهارت‌های حرفه‌ای در رشته‌های مختلف ارائه شده توسط سازمان فنی و حرفه‌ای کشور به خصوص رشته‌های درآمدزا و پرکاربرد نوعی آینده‌نگری در جهت اصلاح زندانیان است؛ زیرا با هدف افزایش توانایی مددجو در ساختن زندگی مجدد و تلاش برای جبران گذشته است (۱۸).

پیری (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان (بررسی اثربخشی وام‌های اشتغال اداره خدمات اجتماعی و مرکز مراقبت بعد از خروج زندان‌های استان سیستان و بلوچستان در کاهش جرم و بازگشت مجدد به زندان) که بر روی زندانیان آزادشده بین سال‌های ۹۵-۹۰ که در زمان حبس دوره‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای را گذرانده و بعد آزادی از خدمات و تسهیلات مرکز مراقبت بعد از خروج زندان‌های استان سیستان و بلوچستان استفاده نموده‌اند، انجام داد، دریافت که بین برنامه‌های آموزشی حرفه‌آموزی زندان در جذب وام‌های اشتغال‌زایی و ایجاد اشتغال زندانیان، بین میزان مبالغ وام با میزان اثربخشی وام‌های خوداشتغالی بر زندانیان آزاد شده و بین وام‌های اشتغال‌زایی با کاهش جرم و بازگشت مجدد زندانیان آزاد شده، تفاوت معنادار و مثبتی با ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. همچنین نتایج حاکی از این بود که بین متغیرهای جنسیت، سابقه حبس، تعداد افراد تحت تکفل، مدت زمان انتظار تا دریافت وام، قومیت، تأهل زندانیان و محل سکونت رابطه معنی‌داری با متغیرهای کاهش جرائم بعد از آزادی از زندان، نوع مصرف وام ارائه‌شده، میزان مبالغ وام اعطایی، سن زندانیان آزادشده، تحصیلات زندانیان، شغل زندانیان آزادشده، دوره‌های آموزشی گذرانده شده در دوران حبس وجود داشته است (۱۹).

حسنی (۱۳۹۵) طی تحقیقی با عنوان تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در میزان اشتغال زندانیان آزاد شده در استان کردستان بین سال‌های ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۲ که دوره‌های فنی و اشتغال را دیده و آزاد شده‌اند و تعداد نمونه آنان ۲۱۱ نفر بوده بودند و با بررسی نمونه‌های آماری مشخص گردید که ۱۶ درصد افراد توانسته بودند در راستای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای گذرانده شده در زندان اشتغال بیابند که از این تعداد هم ۴۷ درصد افراد به شغل قبل از زندان خود اشتغال یافته‌اند. از دیگر نتایج جالب تحقیق این بود که ۹۳ نفر معادل ۴۴ درصد بین شغل قبل از زندان و بعد از آزادی از زندانشان تناسب وجود داشت و آخر اینکه

دوستانه و تا حدی عمیق را با مصاحبه شوندگان فراهم کرد و پس از جلب اعتماد آنان سوالات باز پاسخ را را به کار گرفته و اطلاعات مورد نیاز را از مصاحبه شوندگان در یافت می کرد. ضمناً محقق برای اینکه بتواند اطلاعات را از مصاحبه استخراج نماید اقدام به ضبط آنها نموده تا در فرصت مناسب ضمن باز شنوایی اطلاعات، داده ها را دقیقتر کسب نماید. همچنین مقولات استخراج شده از متن مصاحبه ها را در اختیار ۳ نفر از کارشناسان مددکاری زندان قرار داده تا تطبیق معانی مقولات استخراج شده، مورد ارزیابی قرار گیرند.

ابزار پژوهش

با توجه به سوال اساسی این پژوهش که در واقع با این عنوان که معنای روایت های بازاجتماعی شدن زندانیان زن ندامتگاه شهرری تهران دارای چه مضامین و مقولاتی است سوالات فرعی زیر مطرح می گردد:

- معنای ادراک ذهنی زنان زندانی از برنامه های بازاجتماعی شدن چیست؟ بیشتر حول چه مضامین و مقولاتی می باشد؟
- برنامه های باز اجتماعی شدن از نظر زنان زندانی چگونه ارزیابی می شوند؟
- دغدغه ها و دلمشغولی های بازاجتماعی شدن از نظر زنان چیست؟ و بیشتر حول چه مقولاتی است؟

یافته های پژوهش

در رویکرد پدیدارشناسی، روش های متنوعی در تحلیل داده ها وجود دارد که در این پژوهش از روش کلایزی استفاده شده که موسستاکاس نیز به آن اشاره کرده و دارای مراحل پنجگانه زیر است:

در گام اول، فهرست بندی اظهارات مهمی که در تجربه زندانیان مورد مطالعه آشکار شده است صورت گرفت. گام بعدی، دسته بندی و توصیف واحدهای اطلاعاتی بزرگ تر و خوشه های معنایی، از این اظهارات مهم است. در مراحل بعدی نیز توصیفات زمینه ای و ساختاری از چگونگی تجربه های افراد از شرایط، وضعیت ها و بافت ها و در نهایت ارائه ترکیبی از توضیحات متنی و ساختاری به منظور نشان دادن ذات فراگیر تجربه ها ارائه می شود (۳۰).

اکنون به منظور معرفی یافته های استنباطی، جداول مربوط به مضامین و مقولات عمده و فرعی منتج از مفاهیم مندرج در روایت های زندانیان ارائه می گردد. برای شرح چگونگی شیوه تحلیل پدیدارشناسی در این پژوهش اعلام می گردد که پس از انجام مصاحبه ها و جداسازی تجارب شخصی زندانیان مورد مطالعه، داده ها را با تقلیل اطلاعات به اظهارات یا نقل قول های مهم و ترکیب این اظهارات در قالب مضامین تحلیل نمودیم. در ذیل، ابتدا با ارائه جدول مشخصات توصیفی پاسخگویان سعی در معرفی نمونه های مورد مصاحبه باز پاسخ مطالعه خواهیم بود.

یافته های توصیفی

با در نظر گرفتن معیار اشباع نظری برای انجام مصاحبه و نیز حد نصاب نمونه در پژوهش های کیفی (۳۰) با تعداد ۱۶ نفر از زندانیان مستقر در واحدهای اشتغال و حرفه آموزشی ندامتگاه زنان شهر ری تهران در

مهارت آموزی در دوران حبس به احتمال باقی ماندن در آزادی در ۲ تا ۵ سال پس از آزادی به هر دو گروه مردان و زنان کمک می کند (۲۷). نیوتن و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی تحت عنوان اثر برنامه های آموزش حرفه ای و مهارت آموزی بر روی برگشت به زندان، مبتنی بر شواهد تجربی انجام داده اند. از نتایج مهم اینکه اگرچه بین ارتکاب جرم و بیکاری به خوبی ارتباط برقرار است، اما ارتباط نسبتاً کمی در مورد اثر برنامه آموزش حرفه ای و مهارت آموزی بر روی ارتکاب مجدد جرم شناخته شده است (۲۸).

در پژوهش حاضر در صدد هستیم که با یک شیوه تحلیل کیفی و بررسی تجربه زیسته زندانیان به بررسی پدیده جرم و مجازات و نحوه بازاجتماعی شدن مجرمان را با یک روش طبیعی مطالعه نماییم. توضیح اینکه پدیدارشناسی به جهان زندگی و بررسی تجربه زیسته به جهان شکل که زیسته شده یعنی به دنبال ایجاد ارتباط جدید با تجربه اصلی تاکید می کند تا بتوان دوباره بازخوانی و نگاه شود و بتوان به درک واقعیت این تجربه با شیوه ای که تاکنون دیده نشده است رسید. بنابراین در این مقاله، مساله اساسی اینگونه مطرح می شود که معنای تجربه زنان زندانی از حرفه آموزی و اشتغال در زندان در واحدهای حرفه آموزی و اشتغال ندامتگاه شهر ری تهران چیست؟

روش پژوهش و ابزار پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا بصورت رهیافت پدیدارشناسی است. جامعه این پژوهش را زندانیان زن ندامتگاه زنان شهر ری تهران تشکیل داده اند که در زمان تحقیق تعداد ۹۵۰ نفر در این زندان حضور داشته اند که از میان این جامعه آماری حجم نمونه ۱۶ نفر با استفاده از شیوه روش نمونه گیری هدفمند تعیین شد. داده ها با استفاده از مصاحبه جمع آوری گردید. محقق با استفاده از تکنیک تحلیل روایت به عنوان یکی از روش های تحقیق کیفی، به تحلیل موضوع پژوهش می پردازد. در این تکنیک با استفاده از ابزار مصاحبه (۲۹) نسبت به ثبت روایت های شغلی زندانیان قبل از ورود به زندان و حین ارتکاب جرم و حین تحمل حبس و نیز در زمان آموزش حرفه آموزی و اشتغال آنان به استخراج و خلاصه نمودن مقولات و مضامین اصلی و محوری اقدام نمود. اگر چه محقق کارمند شاغل در بخش ستادی سازمان زندان ها بوده اما برای ورود به زندان و انجام مصاحبه پس از طی نمودن تشریفات اداری در بخش پژوهش سازمان زندان ها، ابتدا پروپوزال مورد بررسی قرار گرفت و سپس مجوز ورود به زندان و انجام مصاحبه ها صادر گردید. مصاحبه ها در طول دو هفته و طی پنج روز صورت گرفت. برای تامین و حفظ اعتبار و صحت اطلاعات جمع آوری شده محقق تلاش کرد که پیش داوری های خویش یا به عبارت دقیق تر فرافکنی های خود که عمدتاً در حوزه نظریه های جامعه شناختی جرم و مجازات بوده را در جریان جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده ها وارد نکند و به تعبیری اصل اپوخه را رعایت می کرد (اجتناب از پیش داوری ها) یعنی به تعبیری، به هیچ وجه نگرش و دیدگاه شخصی خود را در زمینه موضوع مورد بررسی به مصاحبه شونده القاء نمی کند و از این حیث سعی نمود بدون سوگیری عمل نماید. جهت افزایش سطح باور پذیری یافته های حاصل از تحقیق، محقق از یک سو رابطه ای

فرآیند رسیدن به اشباع نظری مصاحبه شدند که مشخصات عمومی و نوع جرم و میزان مجازات این افراد به شرح جدول زیر می آید:

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی زندانیان مورد مطالعه

متغیرهای زمینه‌ای	فراوانی	درصد	متغیرهای زمینه‌ای	فراوانی	درصد
وضعیت تاهل	متاهل	۰/۴۳	خیاطی	۷	۰/۴۳
	مجرد	۰/۱۹	شغل	۶	۰/۳۷
تحصیلات	جدایی از همسر	۰/۳۷	خاتم کاری	۳	۰/۱۹
	بی سواد	۰/۰۶	مواد مخدر	۷	۰/۴۳
	ابتدایی	۰/۱۲۵	سرقه	۷	۰/۴۳
	راهنمایی	۰/۱۹	کالی و کلاهبرداری	۲	۰/۱۲۵
رده سنی	دیپلم	۰/۵۶	میزان	۶	۰/۳۷
	فوق دیپلم و بالاتر	۰/۰۶	مجازات	۶	۰/۳۷
	۲۵ تا ۲۹ سال	۰/۳۱	حبس	۴	۰/۲۵
نوع جرم	۳۰ تا ۳۵ سال	۰/۲۵	تعداد سابقه	۳	۰/۱۹
	۳۶ تا ۴۰ سال	۰/۲۵	کیفری	۷	۰/۴۳
	۴۰ ساله به بالا	۰/۱۹	۲ تا ۵ مورد	۶	۰/۳۷

خانواده شان همواره درگیر مشغله‌هایی تخصصی غیر از کیفیت حرفه‌آموزی برای آینده یعنی زمان آزاد شدن خود می‌باشند.

ب) ارزشمندی کیفیت نحوه گذراندن مفید زمان در محیط بند و محیط اشتغال

زندانیان حاضر در بندهای حرفه‌آموزی و اشتغال با یادآوری روزهای سختی که در زمان بازداشت موقت تا صدور حکم داشته‌اند معتقد بودند اگرچه در این فضای جدید نیز بعضا شاهد برخی ناملایمات‌ها از سوی پرسنل بوده‌اند اما پس از گذراندن اوقات ناخوشایند بند حضور در بندهای اشتغال و حرفه‌آموزی را با استناد به فعالیت های مشابه با زندگی روزمره عامه مردم با درک واقعیت محدودیت زندان و شرایط آن، ارزشمند می دانند، چرا که در عمل مشغول آموختن حرفه ای مفید با کسب گواهینامه معتبر اداره کار که پس از آزادی نیز مورد پذیرش مراجع ذیصلاح قانونی است، از قبیل بانک‌ها برای دریافت تسهیلات و راه اندازی کسب و کار و... ویا در عمل مشغول انجام کاری مفید که علاوه بر داشتن درآمد، از نشخوار فکری، در خصوص وضعیت زندگی شخصی، افکار نا امید کننده و به طور کل آسیب دیدن سلامت روان که زندانیان در بند از این وضعیت شکایت دارند، بنابراین، به جای حضور در محیط بسته ناخوشایند بند با نظارت مراقبین، ترجیح به حضور در محیط کار با نظارت مربی یا کارفرما دارند.

ج) احساس بازگشت پس از آزادی یا احساس بازگشت به محیط اجتماعی پس از زندان

در شرح این مقوله براساس اظهارات زندانیان فوق این نتیجه حاصل می‌گردد که زندانیان بعضی انتقال به بندهای حرفه‌آموزی و انتقال کورسوی امیدی را در ته جهنم می‌دهند چراکه با برخی امتیازات از

مقولات و مضامین پژوهش

همانطور که در بخش قبل عنوان شد در این پژوهش، محقق با انتخاب رویکرد کیفی این هدف را ترسیم کرده است که داده ها و اطلاعاتی که از طریق مصاحبه از زندانیان مستقر در واحدهای حرفه‌آموزی و اشتغال به بررسی جهان زندگی این افراد بپردازد.

اقامت در زندان یعنی زندانی شدن یا زندانی بودن، برای برخی از انسان‌ها یک تجربه‌ی زیسته‌ای را شکل می‌دهد و به همین منظور، ما به دنبال بررسی ماهیت و معنای احساسات و ادراکات آنها در خصوص برنامه های حرفه‌آموزی و اشتغال هستیم. این برنامه ها با هدف باز اجتماعی کردن این افراد توسط سازمان زندان‌ها در حال اجرا می‌باشد. با توجه به شیوه‌های مختلف ارائه‌ی نتایج و یافته ها در تحقیقات کیفی در این پژوهش با در نظر گرفتن الگوی مناسب در ارائه‌ی یافته‌ها که عمدتاً با استخراج مقولات و مضامین اصلی و محوری مستتر در داستان‌ها و روایت‌ها حاصل می‌گردد این رویکرد در نظر گرفته شد که برای جمع بندی و ارائه نتایج، سه بخش اصلی را مورد توجه قرار دهیم. یافته‌های پژوهش حاضر، با استخراج مهمترین مقولات و مضامین مندرج در مصاحبه‌ها که مرتبط با حالات، احساسات و ادراکات زندانیان از زمان بازداشت و ورود به زندان تا مقطع انتقال به واحدها و بندهای حرفه‌آموزی و اشتغال می باشند تحت عنوان (تجربیات زندانی از بازداشت تا مهارت‌آموزی و اشتغال) ارائه می گردد:

بخش اول: تجربه زنان زندانی از حرفه‌آموزی و اشتغال در زندان

الف) اولویت نیازهای زندانیان

مشارکت کنندگان در پژوهش، بنا به دلایلی هم چون دغدغه‌ی بقا و زندگی کارآمد و مفید خود و نیز دغدغه‌ی چگونگی معیشت روزانه‌ی

۵- دریافت دستمزد و کسب درآمد و قدرت خرید در زندان و کمک به خانواده و احساس مثبت و ارزشمندی از خود ناشی از دریافت دستمزد. این افراد با طرح این موضوع که مشغول شدن به اشتغال در زندان کمک قابل توجهی در گذران زمان می‌کند، و افراد به‌ناچار مرتکب رفتارهای مضر اعتیادآور نمی‌شوند. چرا که برخی از زندانیان دارای سوابق متعدد به مصرف سیگار به دلیل عدم اجرای برنامه‌های انضباطی روزانه در بند روی می‌آورند.

همچنین برخی از مشارکت‌کنندگان در پژوهش، اعلام نمودند که از جمله انگیزه‌های اولیه آنها، گرفتن امتیاز تخفیف مجازات با در اختیار گذاشتن مهارت و حرفه از قبل آموخته شده به زندانیان دیگر را انگیزه برای ثبت این موضوع در پرونده‌شان و اعمال تخفیف در مجازات بیان کرده‌اند.

همچنین از دیگر دلایل اشتیاق زندانیان برای انتقال به واحد اشتغال این گونه طرح شده است که افراد با یک محاسبه اقتصادی، می‌گویند که با گرفتن دستمزد روزانه می‌توانند علاوه بر تهیه‌ی غذای شخصی از فروشگاه زندان، به تهیه سیگار و سایر اقلام مورد نیاز نیز دست پیدا کنند.

در خصوص انگیزه زندانیان رای بازی نیز این نتیجه حاصل شده که زندانیان معتقدند که زمان مرخصی با درآمد حاصل از کار در واحدهای اشتغال می‌تواند با دست پر نزد خانواده‌ی خود بروند.

جمله ملاقات، مرخصی و کسب درآمدی هر چند پایین می‌تواند به امورات زندگی خانوادگی خود نظارتی داشته باشند در این خصوص زندانیان با یک دیالوگ جمعی مزایای اشتغال به کار و رای بازی را این گونه تفسیر می‌کنند که پس از دورانی پر از رنج و درد ناشی از بازداشت و بلا تکلیفی که همواره به فکر مرگ و خودکشی و نابودی تمام عیار بوده‌اند اکنون فرصتی پیدا کرده‌اند تا بار دیگر از رنج‌ها دوری کرده و به زندگی امیدوار گردند.

د) انگیزه حضور در بندهای اشتغال

زندانیان در پاسخ به سوالات مربوط به انگیزه حضور آنها در بندهای اشتغال و حرفه‌آموزی به طور کلی اظهار داشتند:

۱- دریافت امتیازاتی مانند ملاقات با خانواده و تلفن در دسترس و افزایش امکان کنترل بر زندگی خانوادگی.

۲- رهایی از فضای سخت انضباطی و غیرقابل تحمل برنامه‌های روزانه زندان.

۳- آسان شدن نحوه گذراندن زمان دوره حبس با اشتغال بکار و دوری از رفتارهای مضر اعتیاد آور مانند سیگار کشیدن.

۴- گرفتن تخفیف مجازات با مشارکت در برنامه‌های حرفه‌آموزی و اشتغال با ثبت در پرونده رفتاری.

جدول ۲- مقولات مرتبط با آگاهی و تجربه‌ی زندانیان از حضور در مسیر اشتغال

مقوله عمده	مقولات فرعی	مفولها و مفاهیم
	اولویت نیازهای زندانیان	دغدغه‌ی بقا و حیات روزانه - چگونگی معیشت روزانه‌ی فرزندان و خانواده
معنای ذهن و ادراک زنان زندانی از برنامه‌های باز اجتماعی شدن	ارزشمندی کیفیت نحوه گذراندن مفید زمان در محیط بند و محیط اشتغال انتظار بازگشت به اجتماع و پذیرش اجتماعی اثر بخشی مشوق‌های مشارکت و حضور در بخش اشتغال	توصیف ارزشمندی محیط اشتغال در مقایسه با بودن در بند امید به زندگی - دوری از رنج - نظارت بر معیشت و زندگی خانواده
		ملاقات با خانواده - تلفن در دسترس و امکان کنترل بر زندگی فرزند - مشغول شدن باعث گذر زمان می‌شود - در اختیار گذاشتن مهارت و حرفه از قبل آموخته شده به زندانیان دیگر - گرفتن دستمزد روزانه برای رفع نیاز

بخش دوم: ارزیابی و قضاوت درباره برنامه‌های اشتغال و حرفه

آموزی

الف- ویژگی‌های دوره‌های حرفه‌آموزی

مشارکت‌کنندگان در پژوهش، در مصاحبه‌های خود، در خصوص شرکت در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی شغلی عنوان نمودند که اولاً به لحاظ کمبود فضا و امکانات آموزشی و علاوه بر آن راحت نبودن در کلاس‌ها به لحاظ سلطه نگاه انضباطی و نیز بدلیل نامناسب بودن ساعات آموزشی، علیرغم عقلائیق بچه‌ها، کلاس‌ها برگزار نمی‌شوند و ثانیاً به لحاظ فشارهای روانی از جمله عدم سازگاری

با محیط تحمیلی زندان، دغدغه‌های فرد نسبت به دوری از خانواده، نگرانی از گذشته خود،...، تمرکز برای دریافت مطالب و یادگیری مهارت‌ها به صورت تمام و کمال صورت نمی‌گیرد؛ زیرا اولین مسئله‌ای که زندانیان به عنوان دغدغه اصلی بر ذهنشان می‌گذرد فکر تقویم و تاریخ آزادی از زندان است به‌طور مثال مهناز می‌گوید "فکر کردن درباره سرنوشت دو فرزندم که در حال حاضر نزد مادر شوهرم زندگی می‌کنند مثل آواری است که بر ذهنم سنگینی می‌کند."

در این بین می‌توان به جمله یکی از زندانیان اشاره کرد که بارها شده ما در مسیر اعزام به کلاس‌های آموزشی موردعتاب و خطاب قرار گرفتیم و به جهت تاخیر در حضور در کلاس‌ها انواع توهین‌ها را از

پرسنل شنیدیم. یکی از دیگر از زندانیان به نام معصومه اشاره می‌کند که کلاً آموزش در زندان یک خاصیت دارد و آن هم وقت گذرانی است. هیچ کس هیچی یاد نمی‌گیرد و مدارک فنی و حرفه‌ای یا اصلاً صادر نمی‌شوند و یا دردی را درمان نمی‌کنند.

"در این بین یکی از زندانیان، تجربه‌ای از آموزش عروسک دوزی توسط یکی از زندانیان ماهر را بازگو کرد که خیلی جالب توجه بود فرشته می‌گفت چون آن زندانی از جنس خودمان بود و ما را درک می‌کرد و از اینکه دارد خودش را ثابت می‌کند لذت می‌برد ما هم خیلی لذت می‌بردیم و در کلاسش حضور می‌یافتیم و اکثر بچه‌ها تو زمینه‌ی عروسک دوزی استادکار شدند."

ب- دلایل رضایت از اشتغال و حرفه آموزشی

در خصوص انگیزه‌های زندانیان برای انتقال به واحدهای حرفه‌آموزی و اشتغال قبلاً نیز آمده است که زندانیان به لحاظ رهایی از انضباط سفت و سخت روزانه بندهای بسته، و نیز جهت بهره‌مندی، از امتیازات واحدهای اشتغال که با ملاقات و تلفن در دسترس و به ویژه مرخصی‌های ماهیانه رسیدگی و نظارت بر امورات خانوادگی‌شان را تعقیب می‌کنند و از این لحاظ این واحدها برایشان مفید است. همچنین زندانیان به محض شروع برخی فعالیت‌ها تحت عنوان اشتغال نشسته نیز که در بندهای بسته صورت گرفته اعلام داشته‌اند که این قضیه یعنی مشغول شدن به کارهایی همچون قلاب‌بافی و صنایع دستی کوچک، ما را از فکر و عذاب‌های مختلف رها می‌کرده است و به نوعی یک امید به زندگی محسوب می‌گشته است.

پس از انتقال به واحدهای اشتغال و زندان‌های باز، تجربه زیسته‌ی زندانیان شاغل این معنا را جلوه‌گر شده است که آنها معتقدند بعد از یک وقفه بازداشت موقت، این یک ودیعه‌ی بسیار ارزشمند محسوب می‌شود چراکه آنها احساس رهایی و آزادی می‌کنند و احساس می‌کنند که برگشتن به خانواده و جامعه امکان‌پذیر شده است.

در این خصوص مریم می‌گوید که ما با رهایی از فضای سخت و غیرقابل تحمل بندهای عمومی زندان بسته، و حضور در واحدهای اشتغال، شرایط برای ارتباط با خانواده بهتر شده است و این باعث آرامش ما و خانواده‌های ما شده است.

همچنین در کنار دیگر انگیزه‌های زندانیان و رضایت آن‌ها از حضور در واحدهای اشتغال می‌توان به موارد دیگر به شرح زیر نیز اشاره کرد: مصرف قرص‌ها و بعضاً داروهای تسکین دهنده در این واحدها از نظر زندانیان به لحاظ دور زدن برنامه‌های اشتغال در اینجا با ریسک کمتری انجام می‌شود تا بندهای عمومی.

همچنین برخی زندانیان با بروز خلاقیت‌های خود و نشان دادن انگیزه‌های فعالیت‌های شغلی در زندان به منظور ثبت این موضوع در پرونده و نهایتاً مثرمتر شدن در گرفتن عفو و تخفیف مجازات تلاش می‌کنند.

برخی دیگر نیز موضوعات را با مفهوم واقعیت کار در زندان این گونه شرح می‌دهند:

به طور مثال مهناز می‌گوید من در زندان به سرگرمی نیاز دارم یعنی اینکه می‌خوام فراموش کنم که کجا هستم.

زندانی دیگری می‌گوید که در واحدهای اشتغال چون زندانیان کار می‌کنند و درآمدها پاینده وقتی که میخان بروند مرخصی باید با دست پر بروند پیش خانواده‌هاشون. همچنین اونها میخان یک زندگی اعیونی داشته باشند یعنی شام و ناهار دولتی نخورن و از بوفه غذای گرم و شخصی بخرند و برای این موضوع هم، به پول نیاز دارند و اینجا جائیه که اونها می‌تونند توی زندان شاهی کنند و سفره بذارند و غذای غیردولتی بخورند و به حساب خانواده‌هاشونم پول بزنند.

ج- دلایل ناراضی‌تی از اشتغال

برخی از مشارکت‌کنندگان در پژوهش، در داستان‌های خود، با اشاره به ناراحتی و ناراضی‌تی از بیگاری و کار زیاد در کارگاه‌های اشتغال در خصوص شرایط سخت قبل از اشتغال یعنی در زمان بازداشت موقت اشاره کرده در نهایت اعلام می‌کنند که با توجه به شرایط فوق، کار در زندان صرفاً برای رسیدن به برخی امتیازات است.

آنچه که سختی و فشار بر روی کار زندانیان را ایجاد می‌کند بیشتر برمی‌گردد به احساس اجحاف از سوی مسئولین واحدهای اشتغال برای انجام دادن برخی کارهای خارج از روال و عرف شغلی است آنها بعضاً با ناراضی‌تی از برخورد و الفاظ خشونت آمیز از سوی پرسنل واحدهای اشتغال، این وضعیت را غیرقابل تحمل اعلام می‌کنند.

مریم در این خصوص می‌گوید که در اینجا ما شاهد رفتار بد پرسنل هستیم البته این چیزها در زندان طبیعیه آخه هر کسی سعی می‌کنه دیگری رو تخریب کنه، و وقتی که ما زندانیان، به همدیگه رحم نمی‌کنیم چه انتظاری از آن افسری داریم که هزار تا مشکل داره و سعی می‌کنه مشکلاتش رو روی سر ما خالی کنه ...

از دیگر نکات مربوط به دلایل ناراضی‌تی زندانیان، بحث میزان درآمدها است اینکه آنها، احساس بیگاری کشیدن می‌کنند برمی‌گردد به سختی‌های کار زیاد که در ازای حقوق و دستمزد پایین، آنها را ناراحت و ناراضی کرده است آنها می‌گویند چرا بنیاد تعاون زندانیان باید به این میزان بالا از ما کار بکشد و سود مضاعف بگیرد ولی حقوق ناچیز به ما بدهد.

در پایان این قسمت نکته‌ای که می‌ماند این است که برخی از زندانیان در انتخاب کار در زندان مدعی هستند که این تصمیم را از روی آگاهی و اراده و محاسبه انتخاب نکرده‌ایم بلکه انگیزه اصلی ما این بود که برای استفاده از برخی امتیازات حداقلی، چاره‌ای جز این انتقال به واحد اشتغال نداشته‌ایم. چراکه در بندهای عمومی به دلیل جمعیت بالای حاضر در اتاق‌ها و مشکلات مربوط به تخت و تلفن و بهداشت ... حاضر شدیم از آن، خلاصی پیدا کنیم و به واحدهای اشتغال منتقل شویم.

در این خصوص شهلا می‌گوید در میان زندانیان این برداشت وجود دارد که برخی فیلترها و محدودیت‌ها در بندهای عمومی زندان بسته و در مقابل گذاشتن برخی آپشن‌هایی چون پخت غذای شخصی در بندهای اشتغال و در دسترسی بودن تلفن می‌خوان، انگیزه انتقال به بندهای اشتغال را افزایش بدهند.

جدول ۳ - مقولات مرتبط با ارزیابی زندانیان از اشتغال و حرفه آموزشی

مقوله عمده	مقولات فرعی	مولفه ها و مفاهیم
	ویژگیهای دوره های حرفه آموزشی	نا خوشایند بودن انضباط سخت روزانه بند- عدم بروز بودن دوره ها ، عدم استمرار در برگزاری دوره ها ، کمبود فضا و امکانات آموزشی-کم بودن تمرکز زندانی به لحاظ فشارهای روانی
کیفیت زناشویی	دلایل رضایت از اشتغال و حرفه آموزشی	بعد از یک وقفه بازداشت موقت، این یک ودیعه‌ی بسیار ارزشمند است- مشرثمر شدن و گرفتن عفو و تخفیف مجازات- سرگرمی
	دلایل نارضایتی از اشتغال	نامناسب بودن ساعات آموزشی ، عدم صدور بموقع گواهینامه ها ، بیگاری و کار زیاد- احساس اجحاف از سوی مسئولین- کارهای خارج از روال و عرف شغلی- الفاظ خشونت آمیز از سوی پرسنل واحدهای اشتغال-تخریب زندانیان علیه هم

بخش سوم: دغدغه‌ها و دل‌مشغولی‌های بازگشت به جامعه الف - دغدغه‌ها و مشکلات و موانع شخصی و خانوادگی پس از آزادی

در این پژوهش اولین مضمونی که از میان روایت‌های زندانیان با عنوان دغدغه و مشکلات بر سر راه بازاجتماعی شدن آنها استخراج گشته است در ابتدا برمی گردد به سوء مصرف الکل و مواد مخدر در میان افراد، به طوری که آنها این مشکل را که از ابتدای جوانی با آنها همراه بوده است و در مسیر زندگی همواره یکی از دلایل بروز مشکلات بوده است و اگرچه در زندان به دلیل محدودیت‌های انضباطی اعمال شده، سم‌زدایی شده‌اند و به طور موقت از بند مواد مخدر رهایی پیدا کرده‌اند اما همچنان، با توجه به بسترهای ثابت مستقر در بیرون از زندان را در گرایش مجدد به این موضوع را موثر می‌دانند.

در کنار این موضوع، آنچه که در اذهان زندانیان به عنوان نگرانی مستمر بر سر آنها آوار شده است مشکلات و دغدغه‌های پیرامون خانه و خانواده‌ی آنها می‌باشد زیرا مسکن و تامین معیشت حداقلی برای همسر و فرزندان دغدغه‌ای است که به زعم آنها حل‌ناشدنی می‌نمایند.

در کنار این موضوعات، یک نوع نااطمینانی ناشی از مرور خود نیز در میان این افراد مشهود است به طوری که در این خصوص زندانیان معتقدند که به دلیل استمرار در نقش‌های مجرمانه شان در طول حیات شان به دلیل همراهی دوستان خلافکار و ارزشمند بودن خرده فرهنگ مجرمانه، از آنها انسانی ساخته که نقش خلافکار بودن برایشان عادی شده و پذیرفته اند. «به طور مثال مریم که سال‌ها به خاطر جرایم مواد مخدر و سرقت بارها مرتکب تکرار جرم شده است می‌گوید با اینکه در این حبس طولانی مدت، به شدت تنبیه شده‌ام و سعی در جبران اشتباهات گذشته‌ی خویش هستم چون در بیرون از زندان چاره‌ای جز چشم داشتن به خلاف ندارم و هر چند سعی می‌کنم که خلاف نکنم اما مطمئن نیستم که بعد از آزادی به سراغ دزدی نروم»

زندانی دیگر به نام شهلا می‌گوید: «هر چند در طول جسم، بدبختی و زجر زیادی کشیده‌ام ولی چون در خودم نمی‌بینم که بعد از آزادی بتوانم به کارگری تن بدهم و با درآمد پایین و نامطمئن به زندگی خودم و بچه‌هایم سر و سامان بدهم و احساس می‌کنم که بعد از آزادی چاره‌ای جز خلاف ندارم.»

ب - متفاوت و متمایز بودن اثرات زندان

یکی دیگر از نکات فهم شده از ارزیابی وضعیت موجود برنامه‌های اشتغال و حرفه آموزشی احساس بازدارندگی موفق برنامه های مذکور در خصوص محکومان حبس های بلندمدت است آنها معتقدند معمولا حبس های کوتاه مدت در خصوص اکثر زندانیانی که بیرون از زندان زمینه و بستر جرم و خلاف برای آنها مهیا است موجب متنه شدن آنها و تصمیم قطعی برای زندگی سالم نمی گردد و از طرفی دیگر در اکثر موارد تخفیف مجازات‌ها و آزادی مشروط برای این افراد، چون با رها شدگی آنها به سمت زمینه‌های جرم همراه است واز آنجا که نظارتی دقیق بر روی این افراد وجود نخواهد داشت و این افراد مجددا با ارتکاب جرم وارد زندان می شوند اما محکومان حبس های طولانی مدت بیشتر فرصت این را دارند که با مرور اشتباهات خود برخی فشارهای روانی حاصل از رنج دوری خانواده را پشت سر بگذارند و در نهایت بفکر بازسازی خود پس از آزادی بیفتند.

ج - تاثیر دغدغه‌های زندانی بر روی برنامه‌های حرفه آموزشی و اشتغال

زندانیان در طول مدت اقامتشان در زندان، دغدغه‌ها و مشغله‌های فکری و ذهنی زیادی را تجربه می‌کنند که این موضوعات نقش مهمی در اولویت بندی حیات جسمی و ذهنی زمان حال و آینده‌ی آنها ایجاد خواهد کرد. فکر کردن راجع به تهیه‌ی سیگار و مواد مصرفی در داخل بند و دغدغه‌های مربوط به خانواده در لحظه لحظه‌ی زندگی یک زندانی حضور دارند در کنار این موضوعات تا زمان صدور حکم بالاکلیفی پرونده، دغدغه‌ی اصلی محسوب می‌شد و پس از آن تقویم آزادی (تاریخ خاتمه حبس) ، مهم‌ترین بخش مشغله‌های ذهنی زندانی را به خود اختصاص می‌دهد

به طور مثال یکی از زندانیان که به خاطر میزان بالای مواد مخدر در پرونده‌اش سال‌های زیادی را در انتظار حکم بوده است عنوان می‌کند که: (... من تا زمان گرفتن عفو و تبدیل شدن مجازات اعدام به حبس ۲۰ سال، همیشه خواب مرگ را می‌دیدم اکنون که ۴ سال از زمان

دیگران از امتیازات و آزادی برخوردار می‌شوند و این احساس تبعیض در صدور حکم و آزادی بسیار دلسردکننده است برای من))

ه) اثرات متناقض برچسب و داغ زندانی بودن نگرانی یا بی تفاوتی به مجرم و زندانی بودن

در شرح این مضمون باید اذعان نمود که زندانیان مورد تحقیق که اکثراً به دلیل مصرف مواد مخدر و بیکاری و بعضاً انجام کارهای خدماتی ساده و فاقد مهارت حرفه‌ای در بیرون از زندان، صرفاً با زد و بند و قاچاق و دلالی امورات می‌گذارند تا اینکه به ورطه‌ی جرم کشیده شدند و با زندانی شدن، رهایی از برچسب و داغ زندانی بودن را امری بسیار سخت و دشوار تلقی می‌کنند. البته در کنار این مفهوم نکته‌ای را که می‌بایست متذکر شد این است که بعضاً این افراد در روایت‌های خود به دلیل مسلط بودن خرده فرهنگ مصرف و خرده فروشی مواد مخدر از برچسب مواد مخدری بودن هیچ نگرانی و ابایی ندارند.

پریسا از زندانیان مواد مخدر در این خصوص می‌گوید: ((...اگر بروم بیرون با همراهی شوهر و برادرانم دیگه شیشه فروشی نمی‌کنم سعی می‌کنم فقط تریاک فروشی کنم البته بیشتر به سن بالاها می‌فروشم. و به جوون‌ها هرگز لطمه نخواهم زد.))

و) آینده‌نگری و احساسات زندانیان

مضمون فوق در میان روایت‌های زندانیان با در نظر گرفتن واقع‌نگری در دغدغه‌های زندانیان حاصل شده است آنها همواره معتقدند که با مرور واقع بینانه مربوط به افزایش قیمت‌ها و گرانی‌های جامعه از یک طرف و پایین بودن حقوق و دستمزد کارگران، خوش‌بینی برای آینده باقی نمی‌ماند. این تصویر ذهنی که مملو از ناامیدی می‌باشد در کنار آموزش مهارت‌ها در زندان این نتیجه را برای آنها به بار آورده است که در آینده، وضعیت شغلی ما در محدوده‌ی کارگری با حقوق ناچیز دور خواهد زد.

در میان زندانیان مورد پژوهش آن تعدادی که مدعی هستند که قبلاً در بخش‌های تولیدی و بازار مشغول فعالیت بوده‌اند، معتقدند: علاوه بر مشکلات مربوط به نوسانات اقتصادی بازار، به دلیل زندانی شدن، عملاً اعتماد جامعه و بازار نسبت ما سلب شده است و دیگر شانس برای آینده‌ی کاری ما در بخش‌های تولیدی و بازار وجود نخواهد داشت.

رهایی از اعدام می‌گذرد بازهم خواب می‌بینم که مرا برای اجرای حکم اعدام به نزدیک طناب دار می‌برند.)

همچنین فشارهای روانی حاصل از مرگ عزیزان به طور مستمر موجب سرزنش برخی از زندانیان گشته است که این مصادیق در کنار اولویت‌های دغدغه‌ای مرتبط با «بقا در زندان و سرپرستی از فرزندان» عملاً روی لحظه لحظه‌ی حیات زندانیان حاضر در واحدهای حرفه‌آموزی و اشتغال تاثیرگذار بوده است.

با این وصف، می‌توان گفت که زندانیان با شرایط فوق، آنچه که برایشان در اولویت و دغدغه نیست کار و درآمدزایی پس از آزادی می‌باشد و بارها نیز انگیزه‌ی خود از حضور در واحدهای اشتغال را رهایی از انضباط بندهای بسته و بهره‌مندی از امتیازات حداقلی در بندهای اشتغال ذکر کرده‌اند.

د) نقد کلان جامعه و بی‌اعتمادی به دادگاه

برای تشریح این مضمون، در اکثر داستان‌های زندانیان مورد مطالعه این مفهوم با شیوه‌ای کنایه آمیز مطرح شده است، به طوری که آنها به جای استفاده از مشکلات و کمبودهای ناشی از سیاست‌های اشتباه دولت در قبال شهروندان، از مفهوم جامعه استفاده می‌کنند به طور مثال یکی از آنها می‌گوید که سخت‌تر شدن شرایط اقتصادی و وجود تبعیض و بی‌عدالتی و پارتی‌بازی در جامعه برای ما زندانیان بی‌بضاعت و بدون پارتی و ثروت پدیری، کار و زندگی را پس از آزادی بسیار سخت می‌کند. یکی از زندانیان با اشاره به مشکلات مربوط به کم‌کاری‌های جامعه و دولت، موفقیت خود و دیگر زندانیان در مسیر زندگی پس از آزادی را اولاً ((زمان بر)) و ثانیاً ((غیرممکن)) تلقی می‌کند. از نظر این زندانیان نگرانی اصلی از جامعه و دولت عدم اطمینان از حمایت دولت پس از آزادی می‌باشد

همچنین زندانیان در گوشه‌هایی از مصاحبه‌ی خود یادآور شده‌اند که بعضاً نگاه تبعیض آمیز در خصوص عفو و تخفیف مجازات و آزادی زندانیان، آنها را نسبت به آزادی و ادامه زندگی ناامید کرده است به طور مثال یکی از زندانیان که مثلاً با ذکر مفهوم نسل سوخته در روایت‌های خود گله‌ی خود از جامعه را مطرح کرده بود عنوان می‌کند که (در اینجا یعنی زندان) چیزهای تکان دهنده‌ای را شاهد هستیم اینکه بعضی از افراد با اینکه جرم بزرگی مرتکب شده‌اند خیلی سریع‌تر از

جدول ۴ - مقولات مرتبط با ارزیابی زندانیان از اشتغال و حرفه‌آموزی

مقوله عمده	مقولات فرعی	مولفه‌ها و مفاهیم
	دغدغه‌ها و مشکلات و موانع شخصی و خانوادگی پس از آزادی	تامین معیشت حداقلی برای فرزندان-تامین مسکن برای خانواده- ننگ برچسب زندانی شدن در بین مردم و از بین رفتن فرصت‌های شغلی و پذیرش اجتماعی- درآمد پایین و نامطمئن
نگرانی‌های پس از آزادی	تفاوت و متمایز بودن اثرات زندان در میان محکومان	تفاوت حبس‌های کوتاه مدت و بلند مدت-عدم نظارتی دقیق بر روی این افراد- محکومان حبس‌های طولانی مدت فرصت بیشتر برای مرور اشتباهات
	تاثیر دغدغه‌های زندانی بر روی برنامه‌های حرفه‌آموزی و اشتغال	فکر کردن راجع به تهیه‌ی سیگار و مواد مصرفی در داخل بند-دغدغه‌های مربوط به فرزندان بد سرپرست-فشارهای روانی حاصل از مرگ عزیزان- بقا در زندان- کار و درآمدزایی پس از آزادی

نقد کلان جامعه و بی‌اعتمادی به دادگاه	نگاه منفی جامعه به زنان آزاد شده از زندان، سخت‌تر شدن شرایط اقتصادی و وجود تبعیض و بی‌عدالتی و پارتی‌بازی در جامعه - نگاه تبعیض آمیز در خصوص عفو و تخفیف مجازات و آزادی زندانیان - نسل سوخته
نگرانی یا بی تفاوتی به مجرم و زندانی بودن	ترس از همراهی با شوهر مجرم، سیطره زد و بند و قاچاق و دلالی در محیط - مسلط بودن خرده فرهنگ مصرف و خرده فروشی مواد مخدر - از برچسب مواد مخدری بودن هیچ نگرانی و ابایی ندارند
آینده‌نگری و احساسات	پایین بودن حقوق و دستمزد کارگران زن - عدم خوش‌بینی برای آینده - وضعیت شغلی در محدوده کارگری با حقوق ناچیز - عدم اعتماد جامعه و بازار نسبت به زنان زندانیان

بحث و نتیجه گیری

طی قرن گذشته، مجازات و بازاجتماعی شدن دو مفهومی است که در ادبیات جامعه شناسی انحرافات و جزا و جرم شناسی با هدف ایجاد نظم و انضباط در جامعه مسیر تکاملی خود را طی کرده است و طراحی و اجرای برنامه های مختلفی همچون مهارت آموزی و اشتغال مجرمان در زمان تحمل کیفر حبس، در اکثر کشورهای دنیا مورد توجه بوده است. اگرچه ارزیابی هایی در خصوص اثربخشی این برنامه ها صورت پذیرفته و تاثیر این برنامه ها بر روی کاهش تکرار جرم را بصورت موثر و یا ناکارآمد تبیین نموده است اما آنچه که در این پژوهش هدف نویسندگان بوده است بررسی تجربه زیسته این افراد در بندهای حرفه آموزی و اشتغال بوده است. به طوری که مطابق جرم شناسی فرهنگی و محکومان که تاکید بر انجام پژوهشهای پدیدارشناختی را به عنوان رویکرد جدید مطالعه جرم و مجازات در جوامع قرار داده است. در این پژوهش یافته های حاصل از ثبت روایت ها و داستان های ارایه شده زندانیان در زمان اقامت در واحدهای حرفه آموزی و اشتغال ندامتگاه شهری به شرح زیر جمع بندی و نتیجه گیری می شود.

یافته‌های ارائه شده در این پژوهش بر اساس مصاحبه های عمیق کیفی، روایت زندگی افرادی است که در مجموع می توان بر اساس آن، مراحل و فرایند بازسازی را شناسایی نمود. امروزه استفاده از داده های سرگذشت زندگی، از شیوه های جمع آوری اطلاعات در رابطه با بررسی جرم است. هدف چنین مطالعاتی در واقع، این است که سندی غنی از انتخاب های شخصی متغیر مجرمین و تجارب زندگی آنها در طول حیاتشان به دست آید. همچنین این مطالعات کمک می کند تا دریابیم که چگونه افراد خاص به وسیله موقعیتشان در جامعه هم توانا و هم محدود می شوند. بنابراین مصاحبه های عمیق به عنوان راهی برای بررسی بیشتر وقایع بحرانی زندگی، آغاز یا ادامه مجرمیت و در عین حال بازگشت به جامعه و زندگی پس از زندان صورت پذیرفته است. هر چند که روابط میان مقولات، علت و معلولی نبوده و نمی توان گفت هر واقعه ای لزوما پیاورد و اثر شرایطی خاص است. همچنین پژوهش حاضر به علت کیفی بودن تحقیق، به هیچ وجه قصد تعمیم یافته‌ها و نتایج حاصل را ندارد، هرچند که در تمامی مراحل تحقیق و گزارش نویسی به منظور افزایش اعتبار تحقیق، تایید مقولات اکتشافی و کاهش شائبه تفسیر شخصی داده ها، به نتایج سایر تحقیقات ارجاع و استناد شده و تم ها و روایت های زندانیان، نقل قول شده است.

بر اساس روایت زندانیان مورد مطالعه، مهمترین انگیزه آنان پس از تحمل بلاتکلیفی ناشی از مشخص نبودن میزان مجازات تعیین شده از سوی دادگاه، این موضوع بوده که اکثرا با هدف فرار از انضباط روزانه و اجباری بندهای زندان بسته، تقاضای انتقال به واحدهای اشتغال نموده اند. بهره مندی از فضای بزرگتر برای خواب و استراحت و نیز استفاده راحت تر از امکاناتی چون تلفن و ملاقات و مرخصی، مهمترین هدف زندانیان بوده است بر این اساس آنچه که از نظر آنها به عنوان سلسله مراتب دغدغه های زندانیان تلقی گشته است اولاً بقای زندانی و ثانيا سرکشی به امورات خانواده و رفع دغدغه های آنها بوده است. به طور کلی نتایج نشان می دهد که شرکت در آموزش حرفه ای و مهارت آموزی در دوران حبس به گرفتن ارفاقات قانونی و کوتاه شدن زمان مجازات حبس از یک طرف و نیز اخذ حمایت‌های شغلی پس از آزادی کمک می کند و در واقع توسعه آموزش حرفه ای و آموزش در محیط زندان برای رفع نیازهای خاص افراد و جامعه موثر است و این یافته با نتایج کاله و همکاران (۲۰۱۹) همخوانی دارد.

به عبارتی دیگر، زندانیان مذکور پس از گذراندن دوره سخت بازداشت، انتقال به واحدهای اشتغال را که البته با مشقت هایی نیز همراه است را به عنوان لطفی ارزشمند ولی هرچند کوچک ارزیابی کرده اند. آنها در خصوص کیفیت آموزش و مهارت آموزی، به لحاظ غیرمرتبط بودن دوره ها با نیازها و خلاقیت خودشان بیشتر متقاضی مهارت آموزی تحت آموزش یک زندانی استاد کارو ماهر بوده اند. یکی از شواهد تجربی دال بر عدم پشتیبانی مرتبط به مشارکت برنامه ها با موفقیت اشتغال متعاقب آن است. نتایج با استفاده از بکارگیری نظام مند شواهد تجربی نشان میدهد که بین بیکاری و مجرم بودن و نیز تکرار جرم رابطه ای مثبت دارد که این یافته ها با نتایج نیوتون و همکاران (۲۰۱۸) همخوانی دارد و یافته های پژوهش حاضر را تایید میکند. از نظر آنها چون استاد کار، زندانی است ما بیشتر او را می فهمیم برای اینکه او از جنس خودمان است و بدیختی های ما را درک می کند. در کنار استمرار اعتیاد به مواد مخدر و مهیا بودن زمینه های جرم و خلاف در محل سکونت اکثر زندانیان مذکور و نیز نگرانی از آثار و عواقب پیش روی داغ ننگ، آنچه که نگرانی این افراد را برای ادامه حیات بعد از آزادی مضاعف می کند عدم حمایت دولت در خصوص اشتغال و نیز تشویق و همراهی شریک زندگی برای مشارکت در جرم می باشد. همچنین نتایج تحقیق

نویسنده سوم استاد راهنمای دوم و نویسنده چهارم استاد مشاور پایان نامه می‌باشند.

تعارض منافع

این پژوهش برگرفته از رساله دوره دکتری با عنوان تحلیل روایت‌های شغلی زندانیان به منظور ارائه الگوی بازاجتماعی شدن آنها بوده و مصوب گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد تهران شمال بوده و با منافع شخصی و سازمانی هیچ منافاتی ندارد.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران بدین وسیله از همکاری اداره کل زندان‌های استان تهران که در اجرای پژوهش یاریگر محققان بودند، تقدیر و تشکر می‌نمایند.

نشان داد که چگونه روایت‌های اشتغال‌پذیری حاکم در سیاست آموزش و اشتغال با چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و بازار کار تطابق ندارد به طوری که کارجویان محروم با توجه به مفاهیم مسیر حرفه‌ای و تناسب بین فرد و بازار کار با این چالش‌ها مواجه هستند و یافته‌های این بخش با نتایج پژوهش مک‌دونالد (۲۰۲۰) همخوانی دارد و آن را تأیید می‌کند.

ملاحظات اخلاقی

هدف از اجرای این پژوهش، به کلیه مصاحبه‌شوندگان اعلام و از آنها رضایت آگاهانه اخذ گردید که نتایج این پژوهش می‌تواند به ارتقای سطح اشتغال آنها کمک کند. همچنین به پاسخگویان اطمینان داده شد که اسامی آنها در هیچ جایی منتشر نخواهد شد و محتوای مصاحبه آنان به صورت محرمانه باقی خواهد ماند.

حامی مالی

تمامی منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله بر عهده نویسندگان بوده و از هیچ منبعی حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته از پایان‌نامه مقطع دکتراست. نویسنده اول دانشجوی مقطع دکتری و نویسنده مسئول است؛ نویسنده دوم استاد راهنمای اول؛ Bureau of Justice Statistics. 15(1). 58-65.

References

- Golchin, M. (2006). Social deviation of young people in the mirror of researches (An example of the use of secondary analysis technique). *Sociological Review*, 28(2), 124-158.
- Shelley, L. (1981). *Crime and Modernization: The Impact of Industrialization and Urbanization on Crime*, Carbondale, pa, USA, Southern Illinois University Press; First Edition (March 2, 1981)
- Balkan, S. Berger, R. (1979). *The Changing Nature of Female Delinquency, in Becoming Female*, edited by Claire B. 207-227.
- O'Brien, P. (2008). Maximizing Success for Drug-Affected Women After Release From Prison: Examining Access to and Use of Social Services During Reentry. *Women & Criminal Justice*. 17(2, 3). 95-113.
- Langan, P. Levin, D. (2002). *Recidivism of Prisoners Released in 1994*.
- Rahro Khajeh, A. Delrobaei fard, L. (2011). The role of post-release care centers in the prevention of recidivism, *Journal of Reform and Education*, 114(199). 24-35.
- Ebrahimi, S. (2012). Just rehabilitation of criminals. *Criminal Law Doctrines*, 9(3), 151-176.
- Asadollahi A, Mohseni Tabrizi A, Baratvand M. (2009). Role of Exit Control Centre on Creating Employment of Women Prisoners of Khoozestan. *Refahj*. 9(34), 351-357.
- Mahdavi Sabet, M. Kounani, S. (2019). *Criminology of correction and treatment: "Textbook of change and correction of prisoners"*. Tehran. Jame'eShenasan Publication.
- Mehraein, M. (2020). *Textbook of Theory and method phenomenology*. Tehran. New Event Institution.
- Motavalli Khameneh, M. (2009). *The effect of prison on a prisoner from the*

perspective of pathology, *Journal of Reform and Education*, 8(93). 24-38.

12. Polizzi, D. (2011). The phenomoenology of devian behavior. In *Handbook on Deviant Behavior Edition: 1STChapter: The phenomenology of deviant behavior*. Publisher Routledge Editors: C. Bryant. 129-134.

13. Shiri, A. (2018). *Encyclopedia of criminology of convicts*. Tehran. Publications of Mizan Legal Foundation.

14. Hasani, R. (2016). The effect of technical and vocational training on the employment rate of released prisoners in Kurdistan province. *Proceedings of the fifth national conference and the fourth international conference on skills training and employment*. 1-11.

15. Ebrahimi, S. (2016). *Prevention of recidivism in the light of social rehabilitation of criminals*, Tehran: Mizan Publishing House.

16. Emrai Nia, M. (2017). *Investigating the lived experiences of women prisoners in Sanandaj from technical and vocational training in prison*, Master's thesis of Kurdistan University .

17. Pourghahramani, B. Ostadi, A. (2016). The effect of employment and professional training of prisoners on the prevention of recidivism (case study: Tabriz prison), *Quarterly of Crime Prevention Studies*, 12(44) 51-35.

18. Razani, M. (2011). The necessity of revising job skills training in prisons. *Journal of Reform and Education*, 11(107). 37-38.

19. Piri, S. (2017). Investigating the effectiveness of employment loans of social services department and care center after leaving the prisons of Sistan and Baluchistan province in reducing crime and return to prison. *Journal of Reform and Education*, 15(88). 44-49.

20. Siwach, G. (2018). Unemployment shocks for individuals on the margin:

Exploring recidivism effects. *Labour Economics*. 52. 231-244. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2018.02.01>

21. Bales, W. D., Clark, C., Scaggs, S., Ensley, D., Coltharp, P., Singer, A., & Blomberg, T. G. (2016). An assessment of the effectiveness of prison work release programs on post-release recidivism and employment. *The Florida Department of Corrections and Florida State University College of Criminology and Criminal Justice*, 36, 37-46. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/249845.pdf>

22. Gill, C., Wilson, D. B. (2016). Improving the Success of Reentry Programs Identifying the Impact of Service-Need Fit on Recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 44(3), 1552-3594.

23. Valentine, E. Records, C. (2015). The Impact of Job Training on Prisoners: The Impact of Employment and Non-Reoffending after Release from prisons in 24 European Countries. *IZA Journal of Labor Policy*. 4(16). 1-17. <https://doi.org/10.1186/s40173-015-0043-8>.

24. Pettit, M., Kroth, M. (2011). Educational services in Swedish prisons: successful programs of academic and vocational teaching. *Criminal justice studies*, 24 (3): 215-226 <https://doi.org/10.1086/514443>

25. Jackson, R. (2015). Reducing re-offending: rehabilitation and integration through employment. <https://theknowledgeexchangeblog.com/2015/10/12/reducing-re-offending-rehabilitation-and-integration-through-employment/>

26. McDonald, P., Grant-Smith, D. Moore, K. & Marston, G. (2021). Navigating employability from the bottom up, *Journal of Youth Studies*, 23(4). 464-447.

27. Cale, J., Day, A., Casey, S., Bright, D., Wodak, J. Giles, M., Baldry, E. (2019). *Australian Prison vocational education and*

training and return & custody among male and female Exprisoners: A Cross-Jurisdictional study. ANZSOC (Australian & New Zealand Journal of criminology, 2119.vol 52(1) .147-129 <https://doi.org/10.1177/0004865818779418>.

28. Newton, D., Day, A., Giles, M., Wodak, J., Graffam, J. and Badlry, E. (2018). The Impact of vocational Education and training programs on recidivism: A systematic review of current Experiment Evidence. International journal of offender therapy and comparative criminology. 62(1). 217-187. <https://doi.org/10.1177/0306624X16645083>

29. Mohammadpour. A. (2018). Counter-Method: The philosophical Underpinnings and Practical Procedures of Qualitative Methodology. Tehran. Jame'eshehasan Publication.

30. Creswell, J. W. (2007) Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. London: Sage.

